

DE TOEGOENESE GEMEENSCHAP TE HOLLANDIA

Prof. Dr. J. Pouwer

De Toegoenese gemeenschap te Hollandia werd in februari 1950 gesticht door 26 gezinnen, die hun woonplaats Toegoe nabij Djakarta en hun vaderland verlieten als gevolg van de vijandige houding die jegens hen door Indonesiërs werd aangenomen.

Voor de veelbewogen geschiedenis van de Toegoenezen in Indonesië en het vroegere Nederlands-Indië zij verwezen naar o.m. de *Encyclopedie van Nederlands-Indië* onder „Toegoe” en naar *De beknopte geschiedenis van de Christengemeente Toegoe nabij Batavia* van de hand van een van hun leiders L. W. T o m a s o u w.¹⁾

Zij hier slechts vermeld, dat de Toegoenezen afstammelingen zijn van de zgn. Mardijkers, op hun beurt voortgekomen uit een menging van Portugese ex-krijgsgevangenen, o.w. ook personen afkomstig van Angola (Afrika), met vrouwen uit de Portugese koloniën, vooral uit Malakka, en van Java. Deze personen stichtten tijdens de V.O.C.-tijd een Portugese gemeente te Batavia.

Uit deze gemeente ontstond Toegoe. Aldaar vonden in de loop der tijd nieuwe vermengingen plaats, en wel met de Nederlanders, t.w. de zogenaamde Burgers of Vrij Burgers (zie *Encyclopedie van Nederlands-Indië* onder „Burgers”), met de bewoners van Dépok, — zelf reeds een mengelmoes van Nederlanders, Balinezen, Timorezen, Minahassers en Chinezen — met kinderen van te Toegoe geplaatste onderwijzers uit de Molukken en de Minahassa en met Soendanezen. Bij deze staalkaart van volken voegden zich in Nieuw-Guinea, zij het op bescheiden schaal, nog Papoea's.

De familienamen van de te Toegoe (Hollandia) o.w. ook ingehuwden, weerspiegelen duidelijk de menging van bevolkingsgroepen. Zij luiden als volgt:

¹⁾ Dit historisch overzicht is als bijlage gevoegd bij de brief (d.d. 21-11-1960, no. 7611/6) van de Resident van de Afdeling Hollandia aan de Gouverneur.

Naam	Herkomst naam
1. Quiko	Portugees
2. Abrahamsz Michiels Cornelis Andries	Nederlands
3. Djimun Kantil Asènan Dèrin	Maleis, Dèpok Maleis " , Buitenzorg " , Krawang
4. Lauw Tjong Loen Tan	Chinees van Dèpok
5. Saimi Itjang	Batavia
6. Suardi Pendjol Naning Diwangsa Raksa per nato	Soendanees
7. Tomasouw Latumanuwij	Ambonnees
8. Nasarani	Ternataans
9. Lalènoh	Sangirees
10. Samai Warwar Satia	Sentani Austr. N.G. en Arso Seroei

} Papoea

De heterogene afkomst van de Toegoenezen en hun menging met leden van andere bevolkingsgroepen heeft echter de vorming en functionering van een hechte gemeenschap met een eigen levenspatroon nimmer in de weg gestaan. Ook te Hollandia is het gemeenschapsbesef van de hier gevestigde Toegoenezen een opvallend verschijnsel. Ingetrouwde niet-Toegoenezen worden geheel in deze

gemeenschap opgenomen en zonder onderscheid naar ras of bevolkingsgroep geaccepteerd.

De Toegoenezen hebben een geheel eigen, afzonderlijke nederzetting gesticht op een voordien zwaar beboste, vrij steile helling, achter het zgn. A.P.O.-complex. Voor de tweede maal in korte tijd, — de eerste keer in 1947 na de zgn. bersiapperiode in Indonesië — herbouwden zij onder zeer moeilijke materiële omstandigheden hun huizen en kerk, en wel op zeer degelijke wijze. Daartoe moesten vele bomen worden gekapt en moest veel grond worden verzet.

De weinig vruchtbare rode aarde vereiste zeer veel bewerking en bemesting voordat met enig succes kon worden getuinierd.

De bouw van huizen, de aanleg van een eigen waterleiding en van in de helling uitgehouwen trappen bij wijze van voetpaden geschieden en geschieden nog in gemeenschappelijke arbeid onder leiding van het dorps hoofd en de ouderen. Ook thans nog levert elke volwassen mannelijke dorpsbewoner zijn aandeel in het onderhoud van het dorp (1 x per maand) en van de waterleiding (1 x per 2 weken).

Wanneer men door het dorp wandelt, wordt men getroffen door de goed onderhouden staat van wegen, huizen, vruchtbomen en tuinen.

Elk huis is omgeven door uitgespaarde schaduw bomen en door typisch Indonesische vruchtbomen als mangga, durian, rambutan, djambu en pisang.

In sommige huizen zijn moderne voorzieningen (zoals louvres) aangebracht en in vele woningen treft men deugdelijk meubilair (vooral rotan stoelen) aan.

Hier is in 10 jaar tijds door noeste vlijt en mede door een sterke gemeenschapszin een tropisch bos herschapen in een welvarende, landelijke nederzetting, die ver uitsteekt boven alle vergelijkbare nederzettingen in en rond Hollandia.

De sterke gemeenschapszin blijkt in positieve zin ook uit het feit, dat op een aantal uitzonderingen na, alle Toegoenezen in het dorp gevestigd zijn. Die uitzonderingen worden gevormd

- a. door 6 Toegoenese vrouwen gehuwd met personen die niet in Toegoe kunnen wonen in verband met hun werk, of er niet willen wonen omdat zij zich niet willen aanpassen aan het Toegoenese gemeenschapsleven. Het betreft hier de volgende huwelijken, te Hollandia:

- 1 x met een Chinees te Sarmi
 - 2 x met een Ambonnees
 - 2 x met een Indische Nederlander
 - 1 x met een Papoea van Waropen te Hamadi
- b. door 4 Toegoeneze mannen om soortgelijke redenen als onder a voor de vrouwen genoemd. Van deze 4 man is er
- 1 ongehuwd en werkzaam te Kota Nica
 - 1 ongehuwd en werkzaam bij de Meteo
 - 1 gehuwd met een Javaanse vrouw; (door zijn politieke sympathieën voor Indonesië voelt hij zich niet meer in Toegoe thuis)
 - 1 gehuwd met een Menadonese vrouw en als predikant van de E.C.K. werkzaam en woonachtig te Hollandia-Binnen
- c. door een echtpaar; t.w. een bejaard echtpaar inwonend bij hun Indische schoonzoon te Berg en Dal, omdat de helling waarop Toegoe is gebouwd, hen het lopen al te zeer bemoeilijkt.

De sterke gemeenschapszin blijkt in negatief opzicht uit het feit, dat slechts weinig niet-Toegoenezen in het dorp woonachtig zijn en dan nog uitsluitend als gevolg van aanhuwelijking. Zij werden uitdrukkelijk geen Toegoenezen genoemd, hoewel zij als bijwoners volledig in de gemeenschap zijn opgenomen. Hun kinderen en kindskinderen worden, indien zij in het dorp blijven wonen, evenzeer kerndorpers als thans b.v. de in v r o e g e r tijd ingetrouwde Tomasouws en Pendjols als kerndorpers en echte Toegoenezen worden beschouwd.

De bijwoners zijn alle mannen t.w.

- 3 Ambonnezen
- 1 Sangirees
- 2 Papoea's (resp. van Arso en Seroei)

Van de bijwonende Papoea's werd uitdrukkelijk medegedeeld, dat ook zij hun aandeel leveren in de dorpsdiensten, en dat zij hierin zelfs plichtsgetrouwer zijn dan de bijwonende Ambonnezen. Tijdens de viering van het Kerstfeest 1960 zag ik hen samen met Toegoenezen versnaperingen etc. uitdelen.

De gemeenschapszin wordt in negatieve zin ook gedemonstreerd door het feit, dat de Toegoenezen zich, behalve in ambtelijk, kerkelijk- en schoolverband alsmede in beroep en bedrijf, weinig met het publieke leven inlaten en zich enigszins afzijdig houden. Het

louter persoonlijk contact met Nederlanders en Papoea's is van incidentele aard. In het agglomeraat Hollandia nemen de Toegoenezen een weinig opvallende plaats in. Zowel onder Nederlanders als onder Papoea's treft men personen aan die niet weten waar de Toegoenese gemeenschap zich ophoudt. In geen enkele stedelijke organisatie of vereniging bekleden de Toegoenezen een positie. Zij leiden een stil en gerust leven, buiten het geroezemoes van de stad. Men hoort weinig over hen spreken.

De contacten met de overheid en met overheids-functionarissen zijn voornamelijk van officiële aard (b.v. recepties t.g.v. Nieuwjaar en Koninginnedag).

Hun stem wordt in de gemeentelijke adviesraad niet vernomen. In de verkiezingsstrijd rondom de Nieuw-Guinea-Raad hebben zij zich niet geworpen, al zijn zij er wel door anderen bij betrokken.

De Toegoenese kerkelijke gemeente maakt geen deel uit van de Evangelisch Christelijke Kerk. In dit opzicht is er overeenkomst met de kerkelijke Ambonnesese gemeente, de M.P.K. De Toegoenese gemeente heeft zijn eigen kerkgebouw, voorgangers, godsdienst-oefeningen, bijbellezingen, zondagsschool en financiële middelen. Slechts de sacramenten worden door predikanten van de E.C.K. bediend.

In tegenstelling tot de M.P.K. echter is de verstandhouding van de Toegoenese Kerk tot de E.C.K. hartelijk en open. Hulp wordt gaarne verleend. Gemeentevorgangers van Toegoe leiden regelmatig diensten voor Papoea-leden van de E.C.K. te Noordwijk en Base G. Het ex-dorpshoofd, de heer Tomasouw, die tevens als voorganger optreedt, gaf in overleg met de E.C.K. godsdienstonderricht aan een dertigtal Papoea's afkomstig uit de onderafdeling Nimboran, die zich te Hollandia (Berg en Dal) vestigden in de buurt van zijn verblijfplaats. Eén Toegoenees, de heer Quiko, is zelfs door de E.C.K. opgeleid en thans in dienst van de E.C.K. predikant te Hollandia-Binnen. Het werk van de E.C.K. wordt in de voorbede vanaf de kansel niet vergeten. Er is stellig belangstelling. Toch blijft het contact met de E.C.K. voornamelijk van officieel-kerkelijke aard. Toen onlangs in Kaju Pulau één van de baai-dorpen, een nieuw kerkgebouw in gebruik werd genomen, was er buiten de officiële afvaardiging geen enkele andere Toegoenees aanwezig, terwijl toch Toegoe indertijd gronden van Kaju Pulau occupeerde. Bewoners van Kaju Pulau bezoeken Toegoe slechts incidenteel en dan nog voornamelijk met zakelijke doeleinden (groenten en vruchten ko-

pen of ruilen tegen vis) of ter gelegenheid van bepaalde feesten (Kerstmis en Nieuwjaar).

De Toegoenezen hebben ook een eigen muziekgezelschap (*kron-tjong*). Het aantal jongeren dat lid is van een stedelijke sport- of amusementsvereniging buiten schoolverband bedraagt slechts twee.

Zelfs tegenover en voor de uit Dèpok (West-Java) afkomstige en in Hollandia woonachtige personen, vormen zij een afzonderlijke groep, hoewel zij op Java met Dèpok van vroeger af vrij intensieve huwelijks-, handels- en kerkelijke relaties onderhielden en hun historie en staatsrechtelijke positie veel overeenkomst met Dèpok vertoont. De in Hollandia aanwezige Dèpokkers beschouwen zich de meerderen van de Toegoenezen, omdat zij reeds van huis uit meer Westers georiënteerd zijn, een betere schoolopleiding (Europese lagere school en voortgezet onderwijs) hebben genoten, het Nederlands actief beheersen en meer welgesteld zijn. De volwassen Toegoenezen daarentegen hebben in hun jeugd slechts de dorps-school doorlopen, en dan nog niet allemaal, omdat ouders hun kinderen thuis hielden t.b.v. tuinbouwwerkzaamheden. Niet alle Toegoenezen, vooral de vrouwen onder hen, verstaan Nederlands; de actieve beheersing van deze taal is meer uitzondering dan regel.

De uitspraak en zinsconstructie van het door hen gesproken Nederlands verraden in nog sterker mate de invloed van het Maleis dan bij het Indische Nederlands het geval is. De omgangstaal in de Toegoeneze Gemeenschap en de in de godsdienst oefeningen gesproken taal is dan ook Maleis. Het Maleis heeft het verbasterd Portugees vrijwel geheel verdrongen. Slechts enkele oudere mensen spreken die taal nog onderling. Verder worden bepaalde Portugese vaste gezegden gebezigd in situaties, waar men niet tot Toegoe behorenden buiten wil houden. Wanneer de gastheer b.v. tijdens een huiselijk feest bemerkt, dat één van zijn gasten iets nodig heeft, zegt hij in het Portugees aan één van zijn helpsters, dat er koffie gebracht moet worden.

De houding van de Toegoenezen jegens de buitenwereld kan kort worden getypeerd met open, welwillend doch op een afstand en met behoud van eigen levensstijl. Daar sommige buitenstaanders

TOEGOENESE GEMEENSCHAP

Hun levensstijl wordt beheerst door twee met elkaar vervlochten fundamentele factoren, t.w. een bepaald Protestantisch Christendom en een Indisch-Indonesische adat. Het is dit samenstel van factoren, dat het naar afkomst en door inhuwelijking zo heterogene gezelschap tot een in cultureel opzicht homogene eenheid heeft gemaakt.

Het Protestantisch Christendom. Dit is historisch zo diep geworteld, drukt zo'n stempel op het gemeenschapsleven en wordt zo als vanzelfsprekend aanvaard, dat het tot een zeer levende traditie, dus tot een integrerend onderdeel van de Toegoeneze adat is geworden. Het vertoont in dit opzicht grote overeenkomst met het Ambonnesisch Christendom. Christen zijn is een aspect van het Toegoenees zijn, is dus geen kwestie van keuze, maar vloeit voort uit het behoren tot de Toegoeneze gemeenschap. De Christelijke kerk in Toegoe is tot een volkskerk geworden, en vertoont alle trekken van dien. Een kerkdienst in Toegoe is niet louter een bijeenkomst van Christgelovigen maar een manifestatie van de Toegoeneze gemeenschap in godsdienstige en maatschappelijke zin. Zeer duidelijk blijkt dat uit de wijze waarop de kerkdienst verloopt. De zitplaatsen zijn naar sekse gescheiden; links van de preekstoel nemen de mannen plaats, rechts de vrouwen en kinderen. De voorganger gedraagt zich plechtstatig; het publiek is echter een grote mate van vrijheid gelaten. Kinderen jengelen en giechelen; een moeder geeft haar kind de borst; een vader komt binnen met een kind aan de ene en een zuigfles in de andere hand; mannen roken in het gebouw in afwachting van de aanvang van de dienst; vrouwen lopen tijdens de dienst met hun kinderen in en uit; ook honden behoren tot de kerkgangers; een karwats ligt voor hen klaar voor het geval zij al te veel lawaai maken. Er is geroezemoes; allerlei kleine gebeurtenissen leiden de aandacht af. De aandacht voor de preek is sterk verdeeld. Bij dit alles gaat de predikant onverstoorbaar verder. De luisteraar heeft soms moeite hem te verstaan.

Deze gang van zaken spruit stellig niet voort uit onverschilligheid jegens de Christelijke boodschap, maar getuigt van de geringe afstand tussen het alledaagse en het godsdienstig leven van de gemeenschap. Om het dialectisch te zeggen: de godsdienst oefening is in gelijke mate een maatschappelijk feit als het onderhoud van de waterleiding. Beide worden door jong en oud aanvaard als een vanzelfsprekende sociale verplichting, waar niet aan getornd mag worden. Zowel hij die zijn godsdienstige plichten verzaakt als degene

die de waterleiding niet helpt onderhouden, verliest zijn gezicht, maakt zich onmogelijk. Beide zaken worden gelijkelijk beheerst door de adat, d.i. het stelsel van, als vanzelfsprekend aanvaarde bovenpersoonlijke normen, dat het maatschappelijk leven reguleert.

Bij het Toegoenese Christendom wordt niet zoals bij het individualistisch getinte westerse Christendom het hoogst persoonlijk godsdienstig beleven — de persoonlijke ontmoeting met God — op de voorgrond geplaatst, maar de bovenpersoonlijke Christelijke normen. Ik ben geneigd hierin een doorwerking te zien van het Indonesische begrip adat, dat ook in het Ambonnesse Christendom zo opmerkelijk is. Door het verschil in houding jegens het Christelijk geloof vindt een in het Nederlandse orthodoxe Christendom groot gebrachte gelovige niet licht godsdienstige bevrediging in een Toegoenese kerkdienst. Het „zegt hem weinig”, is hem te traditioneel en eentonig, sticht hem niet; het ligt in elk geval naar zijn gevoel in een ander vlak.

Met name de vier volgende Christelijke normen zijn een onderdeel van de Toegoenese adat, t.w. trouw in het bezoeken van de godsdienstoefeningen, etc., zendingssijver (vandaar de bovengenoemde hulp aan de E.C.K., het kerkgebouw te Toegoe is genoemd naar de Hernhutters), arbeidzaamheid „wij werken hard omdat wij Christenen zijn” en levensaanvaarding, -berusting. Het aanvaarden van het leven „als uit Gods hand” maakt het de Toegoenezen gemakkelijker zich te schikken in en zich aan te passen aan moeilijke en nieuwe omstandigheden zonder evenwel fatalistisch te zijn. Hun veelbewogen historie legt daarvan een sprekende getuigenis af. Het is niet toevallig, dat men onder hen geen agressieve of neurotische figuren en wereld-hervormers vindt en dat de criminaliteit uiterst gering is (een blanco strafregister gedurende de tien Nieuw-Guinea-jaren). Hoewel zij het vette der aarde stellig niet versmaden, leeft bij hen de drang om te stijgen op de maatschappelijke ladder en om steeds meer te bezitten, veel minder sterk dan bij de meer Westerse individualistisch georiënteerde Dèpokkers.

Een scherpe concurrentie-geest leeft onder hen niet. Zij bezitten een zekere blijmoedigheid en gelijkmoedigheid die stellig in moeilijke tijden van grote waarde zijn, maar die tevens een revolutionaire verruiming van de horizon, en een snelle verticale mobiliteit belemmeren. Daarvoor hebben zij te weinig pretenties. In hoeverre in deze geestesgesteldheid nog typisch Indonesische achtergronden een rol meespelen, durf ik niet te zeggen. Evenmin waag

ik de eventuele doorwerking te peilen van het complementaire, niet polaire Indonesische denken, b.v. tot uiting komend in het streven naar moefakat (vergelijk) en in het beschouwen van goed en kwaad als elkaars complementen. Noch het een, noch het ander acht ik uitgesloten. Het is mij b.v. opgevallen dat men in het toch zo orthodoxe Toegoe het overmatig drankgebruik van één der voorgangers op Nieuwjaarsdag 1961 niet als fout en tegenstrijdig met zijn functie acht.

Of is de verklaring dat men de ene situatie en het daarbij passende gedrag, geheel los ziet van een andere situatie + gedrag, zoals men dat in een streng gestandaardiseerde adat wel meer aantreft?

Is het Toegoenese Christendom enerzijds vervlochten met de adat anderzijds is er een historische, ook thans nog levendig besepte verbondenheid met het Nederlandse gezag vanaf de V.O.C.-tijd tot nu toe. Deze verbondenheid is van mythische aard en in dit opzicht te vergelijken met de opvatting die spreekt uit de nog vóór de tweede wereldoorlog in bepaalde Nederlandse orthodox-protestantse kringen populaire leuze: „God, Nederland en Oranje”.

Een detail in de versiering van het kerkgebouw ter gelegenheid van de viering van het Kerstfeest 1960 typeert deze verbondenheid zeer duidelijk: om een lichter was een rood-wit-blauw lint gedrapeerd. Ook in dit opzicht dringt zich een parallel op met het Ambonnese Christendom, althans dat van vóór de oorlog.

Het reeds genoemde, door T o m a s o u w samengestelde beknopte historisch overzicht getuigt in zijn subjectieve keuze van de hoogtepunten der Toegoenese geschiedenis op welsprekende wijze van deze verbondenheid: de namen van Gouverneurs, van Kapitein Ds. Nijhuis van de Expeditionaire Macht, van Generaal-Majoor Dürst Britt en van de Assistent-resident Doornik worden genoemd en alle in samenhang met de Toegoenese kerk of het kerkgebouw.

Het is trouwens zeer opmerkelijk hoe in de geschiedenisbeschrijving van T o m a s o u w de historie van de Toegoenese gemeenschap culmineert in de historie van hun kerk of kerkgebouw. De kerk staat wel zeer centraal. Hieruit en uit de nauwe associatie die het Christendom bij de Toegoenezen wekt met het Nederlandse gezag, is de op zichzelf toch merkwaardige trouw aan dit gezag te verklaren.

Op Java vormden zij een enclave, aan alle kanten omgeven door Islamieten die het gezag van de Republiek Indonesia accepteerden en steunden.

Het besef van verbondenheid met het Nederlandse gezag wordt ook gedemonstreerd door de foto's van leden van het Koninklijk Huis en van Generaal Spoor, die in vele huizen aan de wand prijken.

De bespreking van het Toegoenese Christendom als fundamentele factor van het levenspatroon voerde ons als vanzelf tot de als tweede genoemde factor: de *adat*. Deze is van gemengd Indisch-Indonesische aard. De neerslag van deze *adat* vindt men terug in allerlei maatschappelijke verschijnselen en gebruiken.

Wij noemen de volgende:

1. De omgangstaal is Indonesisch-Maleis en in gestadig toenemende mate Indisch-Nederlands.
2. De omgangsvormen kenmerken zich door een minzame soepelheid, wijdlopiegheid en indirectheid, die in tegenstelling staan tot de tamelijk plumpe hoekigheid, directheid en grotere bondigheid die zowel de Nederlandse als de Papoea-omgangsvormen typeren; opvallend is hierbij de belangrijke functie van de glimlach; de glimlach is een *trait d'union* en een middel om bepaalde gevoelens, die men liever niet of niet volledig uitspreekt, te maskeren. Tenslotte is er de verlegenheidsglimlach.
3. De kleding en opsmuk van vele vrouwen is 's zondags en in de week Indonesisch. Ook vele jongere vrouwen dragen sarong en kabaja; de Westerse kleding wint evenwel veld; de kinderen dragen allen vaak zeer smaakvol gekozen en in elk geval zeer goed onderhouden westerse kleding.
4. De vrouwen gedragen zich althans ogenschijnlijk onderdanig jegens de mannen. Er is behalve in de kerk ook in het dagelijks leven een scheiding der seksen onder de volwassenen en onder de oudere jeugd waarneembaar.
5. De wanden van de huizen worden gedrapeerd met kains; ook in dit opzicht echter breken westerse invloeden baan.
6. Men bezit en is verzot op grote variatie van Indische gerechten en versnaperingen, (*kwé-kwé* in allerlei variaties, spekkoeke). Zowel mannen als vrouwen praten graag over de kwaliteiten en de bereidingswijzen van de diverse variaties. Het dorps-hoofd vertelde mij ook vol trots dat hij in het Fak-fakse een voor hem nieuw soort koekje had ontdekt dat hij in Toegoe geïntroduceerd heeft. Het voedsel en de lekkernijen aangeboden

- tijdens feesten en partijtjes zijn sterk verbonden met prestige-gevoelens. Men stelt er een eer in om op hoogtijdagen zelf vervaardigde lekkernijen te kust en te keur aan de gasten aan te bieden.
7. Men kent een vrij grote variatie van Indonesische vrucht-bomen.
 8. Zowel jong en oud hebben hun hart verpand aan tuinbouw. Een groot deel van de vrije tijd wordt daar aan besteed.
 9. Een grote mate van gastvrijheid en vrijgevigheid wordt als een deugd beschouwd. Op hoogtijdagen (huwelijk, verjaardag) worden ware slametans gegeven, waartoe familieleden van de gastheer op basis van vrijwilligheid in geld en in natura bijdragen. In dit verband werden bedragen van f 100,— en meer genoemd. Op de bruiloft van de jonge Quiko en zijn vrouw Samai, dochter van een Papoea-pendita, zouden volgens zeggen 1000 gasten aanwezig zijn geweest.
De jongeman in kwestie is chauffeur bij de Oranje garage. Zijn vader bekleedt als voorganger een vooraanstaande positie.
 10. Ter gelegenheid van de jaarwisseling besteedt men evenals de Indische Nederlanders en Chinezen grote sommen gelds aan het afsteken van vuurwerk.
 11. Men mag niet trouwen met iemand die dezelfde familienaam draagt, al is de graad van verwantschap nog zo ver.
 12. Men kan in Toegoe nog waarnemen dat babies en grotere kinderen in een aan de zoldering bevestigde kain in slaap worden gewiegd.
 13. De tuinperken worden op typisch Indische wijze met omgekeerd in de grond gestoken flessen gemarkeerd.
 14. De arbeidsverdeling in het dorp vertoont weinig differentiatie: elke man is zijn eigen metselaar, timmerman, schilder en tuinbouwer. Men is van alle markten thuis, weet van alles wat en gaat daar prat op. Buiten het dorp oefent men weliswaar bepaalde beroepen uit, maar men kan zeer gemakkelijk van beroep veranderen. Een timmerman wordt zonder veel moeite metselaar. Bovendien vereisen sommige door Toegoezen uitgeoefende beroepen, zoals voorman en kleine aannemer, dat men van alles een beetje weet. Een sprekend voorbeeld van de geringe differentiatie in arbeidsverdeling levert de heer

353

NIEUW-GUINEA STUDIEËN

Abrahamsz, het dorpshoofd. Hij is behalve dorpshoofd tevens gemeentevoorganger; het metsel- en timmervak verstaat hij evenzeer als alle anderen; verder is hij de leider van het krontjonggezelschap en één van de beste zangers; tenslotte is hij buiten het dorp technicus van de P.T.T. en verzorgt hij daardoor ook binnen het dorp de versterkingsinstallatie voor het krontjonggezelschap en ten behoeve van bepaalde kerkdiensten.

15. De krontjong, deze menging van Portugese, andere Westerse en Indonesische muziek, die bij uitstek in dit milieu past, wordt enthousiast door oud en jong beoefend. De spelers wisselen telkens, omdat vrijwel iedere man de vaardigheid bezit om mee te doen. In Toegoe hoort men nog de traditionele krontjong. Zij is nog niet „gehawaianiseerd“.

Deze opsomming is stellig niet volledig maar toont genoegzaam aan hoe sterk de Indisch-Indonesische adat nog doorwerkt en het levenspatroon beheerst.

Uit het bovenstaande mag men uiteraard niet besluiten dat de Toegoezen politiek zouden sympathiseren met de Republiek Indonesia. Het tegendeel is waar. In staatsrechtelijke zin voelt men zich op en top Nederlander. Het felle Indonesische nationalisme schijnt aan hen voorbij te zijn gegaan. Zij bemoeien zich niet graag met politiek, ook nu niet. Wel hebben hun leiders, maar niet op eigen initiatief, besloten om uitwelbegrepen groepsbelang hun onderhorigen de raad te geven te stemmen op Dominee Mori-Muzendi met wie zij in kerkelijk verband vrij intensieve relaties onderhouden.

Men kan zich afvragen of de bovengeschetste levensstijl op den duur niet zal veranderen.

Zal op den duur het landelijke, besloten karakter en de door een sterke gemeenschapszin gedragen samenleving niet plaats maken voor een meer naar buiten gekeerde, meer Westers-individualistisch getinte samenleving, die gegrepen is door de nooit aflatende drang naar carrière- en positieverbetering en ingrijpende verhoging van de graad van algemene ontwikkeling en welstand? Er zijn stellig krachten in die richting werkzaam.

- a. Van economische aard. De traditionele en op het Christendom gebaseerde grote werkiijver is in deze zeker een grote stimulans. Verder hebben in tegenstelling tot vroeger

alle werkbare mannen hun werkring buiten het dorp in de stedelijke samenleving.

Het gebrek aan tuingronden heeft er mede toe bijgedragen dat de mannen meer dan voorheen hun arbeidsterrein buiten de eigen samenleving zoeken. Het merendeel van de te Toegoe gevestigden oefent een eenvoudig ambacht uit. Men raadplege de onderstaande tabel:

Werkzaam als of bij:	Aantal:
Timmerman	7
Metselaar	4
Voorman	4
Kleine aannemer	2
P.T.T.	3
Chauffeur	1
Monteur	2
Benzinepomp	1
Administratie	3
Winkelbedrijf	2

Van de vrouwen hebben er slechts twee, t.w. twee nog niet gehuwde vrouwen, een betrekking en wel van administratieve aard.

Men verheugt zich in een zekere welstand van bescheiden afmetingen. Van 27 gezinshoofden (o.w. ook weduwnaars en weduwen) en ongehuwde volwassenen (4 in getal) waarover inlichtingen werden verstrekt, hebben er:

21 een radio	4 een schrijfmachine	6 een motorfiets
14 een pick-up	4 een ijskast	5 een scooter
22 een naaimachine	8 een fiets	1 een truck

De ingetrouwde niet-Toegoenezen zijn buiten deze berekening gehouden.

b. Van demografische aard. Het aantal zich tot Toegoe rekenende gezinnen is van 1950 tot 1961 gestegen van 26 tot 30, wanneer men ook de in Toegoe woonachtige gezinnen van ingetrouwde niet-Toegoenese mannen meerekent. Deze toename is niet bepaald spectaculair.

Wel echter moet men in de nabije toekomst op een belangrijke toename rekenen; het aantal in leven gebleven kinderen per vrouw is nl. vrij groot. Het aantal gehuwde of reeds gehuwd geweest zijnde vrouwen van Toegoenese afkomst en onder het

climacterium bedraagt 16. Zij hebben in totaal 68 kinderen, d.i. 4.3 per vrouw. Men treft gezinnen aan met 5, 6 of 7 kinderen. De kindersterfte is gering; er zouden in de afgelopen 10 jaar slechts 3 kinderen zijn overleden, maar dit cijfer is onbetrouwbaar. In elk geval is de kindersterfte laag. Geboortebeperking acht men om godsdienstige redenen uit den boze. De geboorte-periodiciteit bedraagt dan ook veelvuldig 2 jaar.

De leeftijds-opbouw van de Toegoeneze gemeenschap inclusief de ingetrouwden, is als volgt:

leeftijdsgroep	mnl.	vr.	totaal
0- 5	16	29	45
6-10	14	11	25
11-15	5	6	11
16-20	5	4	9
21-25	4	5	9
26-30	6	8	14
31-35	6	2	8
36-40	4	3	7
41-45	4	5	9
46-50	5	2	7
51-55	—	1	1
56-60	—	3	3
61-65	1	2	3
66-70	2	1	3
	71	83	154

De opgaven zijn redelijk betrouwbaar omdat de Toegoenezen reeds gedurende vele jaren een burgerlijke stand bezitten. De getallen zijn evenwel te klein om er verantwoorde conclusies uit te trekken.

Verder bedraagt het aantal nog niet getrouwden 93 (43 m., 50 vr.) en het aantal personen dat gehuwd is of gehuwd geweest 61 (28 m., 33 vr.). De statistische huwelijksleeftijd schommelt bij de mannen tussen 26 en 30 jaar en bij de vrouwen tussen 21 en 25 jaar.

De verwachting lijkt gewettigd, dat het aantal gezinnen in de nabije toekomst zal toenemen, en dat er een bevolkingsgroei zal optreden.

Daar binnen eigen gemeenschap geen bestaan kan worden opgebouwd, impliceert een bevolkingstoename dat de Toegoenezen in steeds stijgende mate van opnemng in het Westers georiënteerd arbeidsproces buiten de gemeenschap afhankelijk worden, met alle gevolgen van dien.

Over de vooruitzichten betreffende de verhouding tussen de binnen en buiten de gemeenschap te sluiten huwelijken, is met zekerheid weinig te zeggen. Zij worden behalve door aantallen kandidaten en de sekse-ratio o.m. ook bepaald door de regels van exogamie. Sommige informanten spraken als hun mening uit, dat de huwelijkskansen binnen de gemeenschap betrekkelijk gering zijn, omdat er tengevolge van de geringe omvang van de gemeenschap, de bloedverwantschapsexogamie ontstaan door onderlinge huwelijken, en het sterke gemeenschapsbesef, een neiging bestaat om elkaar, zo zeer als broer en zuster te beschouwen, dat er een voorkeur zou zijn voor het zoeken van een huwelijkspartner buiten de gemeenschap. Een neiging tot dorpssexogamie dus. In elk geval beperkt de geslachtsexogamie de huwelijkskeuze.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van het aantal nog niet gehuwde personen, verdeeld naar leeftijdsgroep, sekse en geslacht. Achter de geslachtsnaam is het aantal gezinnen, waaruit het geslacht bestaat, vermeld.

Geslachtsnaam	Leeftijd						Tot. aant. pers.						
	0-5		6-10		11-15			16-20		21-25		26-30	
	m.	v.	m.	v.	m.	v.		m.	v.	m.	v.	m.	v.
Quiko (4 pers.)	1						2	1					4
Michiels (4 pers.)	1	7	4	2	1	1	1	1	1				19
Abrahamsz (3 pers.)	5	4	3	2	1	2		1	1				19
Kantil (3 pers.)		5	1	1									7
Lauw (3 pers.)	1	2		1		1				1			6
Cornelies (2 pers.)		3	4		2				1				10
Pendjol (2 pers.)	3	3	1	3	1	2							13
Tomasouw (1 pers.)												1	1
Loen (1 pers.)	1	1											2
Saimi (1 pers.)							1						1
Nasarani (1 pers.)		2	1										3
Latumanuwij (1 pers.)	2			1									3
Lalènoh (1 pers.)	2	1											3
Itjang (1 pers.)													-
Warwar (1 pers.)													-
Satia (1 pers.)				1									1
Samberbori (1 pers.)		1											1
		16 29		14 11		5 6		4 3		3 1		1	93

Uitgaande van de op de statistische huwelijksleeftijd gebaseerde verwachting dat de mannen behorend tot een bepaalde leeftijdsgroep huwen met vrouwen behorend tot de daar vlak onder gelegen leeftijdsgroep, kon uit deze tabel worden geconcludeerd, dat:

- a. het aantal aan het huwelijksverkeer thans potentieel deelnemende groepen, t.w. 15 naar verhouding van het aantal huwelijksandidaten, t.w. 93 vrij groot is;
- b. dat de quantitative verdeling van de potentiële huwelijksandidaten, over de diverse geslachten die kandidaten hebben per huwelijksserie, niet onevenwichtig is;
- c. dat de huwelijksseries in de lagere leeftijdsgroepen een aanzienlijk overschot aan vrouwen vertonen:
 - 14 mnl. personen van 6-10 jaar tegenover
 - 29 vr. personen van 0-5 jaar
 - 5 mnl. personen van 11-15 jaar tegenover
 - 11 vr. personen van 6-10 jaar.

Indien men de bloedverwantschapsexogamie en de eventuele neiging tot dorpsexogamie buiten beschouwing laat, zijn de huwelijkskansen voor de mannelijke personen binnen de gemeenschap niet ongunstig. Deze verwachting komt overeen met de mening van andere informanten dat er binnen de gemeenschap voor de mannen potentiële huwelijkspartners voldoende aanwezig zijn. De huwelijkskansen voor de vrouwelijke personen zijn binnen de gemeenschap minder gunstig; er zal mits de als norm aangenomen huwelijksleeftijd en de situatie gelijk blijft, over 15 à 20 jaar een overschot aan huwbare vrouwen optreden. Aangezien de leiders van de gemeenschap zeer ongaarne zien dat meisjes worden uitgehuwelijkt aan niet-Toegoenezen die niet bereid zijn zich in Toegoe te vestigen, zou dus een toename van niet-Toegoenese bewoners in de lijn der verwachtingen liggen. Zij zouden dus het vreemde element in Toegoe versterken.

- c. Van educatieve aard. Het onderwijs dat de kinderen thans genieten, staat op een aanmerkelijk hoger peil dan voorheen toen, mede als gevolg van de grote afstand naar de stad in combinatie met het niet opgeven van het gemeenschapsverband met een dorpsschool-opleiding genoeg moest worden genomen. Het merendeel van de kinderen bezoekt de Christelijke Lagere School B te Hamadi en het filiaal ervan aan de

Werf te Hollandia-Haven. De L.S. B is zoveel mogelijk concordant met een Europese Lagere School. (L.S.A.); de taal is in het begin echter Maleis; zo spoedig mogelijk wordt evenwel op het Nederlands overgegaan. Vier kinderen bezoeken de Gouvernements Lagere School A, waar Nederlands vanaf de eerste klas voertaal is.

Twee jongens volgen een opleiding aan een Lagere Technische School, terwijl 2 kinderen de M.U.L.O. bezoeken.

De modern-Westerse beïnvloeding van de Toegoenese gemeenschap is dus vergeleken bij voorheen stellig aanzienlijk in kracht en omvang toegenomen sinds Toegoe deel uitmaakt van een stedelijk agglomeraat en niet langer meer ver van de stad een min of meer autarkisch bestaan leidt. De beslissende vraag is echter hoe deze invloeden in het levenspatroon verwerkt worden. Sterke beïnvloeding van buiten af leidt niet automatisch tot cultuurverandering. Nieuwe elementen kunnen op vrij grote schaal in een bestaand cultuurpatroon worden opgenomen, zonder dat de oriëntatie van dit patroon wezenlijk verandert.

Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken, dat de Toegoenese gemeenschap, zoals zij zich thans aan de waarnemer voordoet, van deze regel een illustratie is. Inderdaad is de Toegoenese gemeenschap veel intensiever dan vroeger betrokken geraakt in de geld-economie; dit feit heeft echter niet geleid tot individualisering van de gezinnen, of tot een sterkere differentiatie van beroepen en arbeid. Nog steeds worden immers dorpsdiensten zonder morren verricht; nog steeds is de onderlinge hulpverlening op basis van wederkerigheid, ook op financieel terrein, een springlevend instituut; nog steeds is ieder zijn eigen timmerman, metselaar en tuinbouwer.

Inderdaad worden er — evenals vroeger overigens — huwelijken met niet tot de gemeenschap behorenden gesloten, maar deze personen worden opgenomen in de gemeenschap en assimileren zich. Het aantal weggehuwde personen — hoofdzakelijk vrouwen — is gering. Men gaat bewust vestiging buiten de gemeenschap tegen.

Alle kinderen bevinden zich inderdaad op sterk Westers georiënteerde scholen. Zij maken daar een uiterst rustige en prettige indruk, maar in stedelijke verenigingen buiten schoolverband treft men ze niet aan. Zij zoeken hun vertier in eigen gemeenschap. Het hoofd der L.S.B. te Hamadi deelde mij mede, dat het zeer de

vraag is of de Toegoenese kinderen van hun ouders toestemming krijgen om mee te doen met de lampionnenoptocht ter gelegenheid van de opening der eerste zitting van de Nieuw-Guinea Raad. Zij willen graag genoeg en toch conformeren zij zich zonder morren aan het standpunt van hun ouders.

Een abituriënt van de M.U.L.O. die ergens een administratieve betrekking heeft, en soms 2 tot 3 maal in de week de bioscoop bezoekt, zoekt zijn vertier eveneens in de tuinbouw en in de kron-tjong van de ouderwetse stijl, en woont de sterk traditionele kerkdiensten en bijbellezingen bij zonder daartegen in verzet te komen. Een kleine aannemer bereidt zich in zijn vrije tijd voor op het toekomstig en zelf gekozen „nevenberoep” van gemeentevorganger, waarin hij geheel de vanouds overgeleverde kerkelijke tradities volgt.

Deze gemeenschap blijft haar eigen gezicht behouden.

Men kan zich met verwondering afvragen, hoe zij het klaar speelt om bij wijze van spreken, midden in de wereld en toch niet van de wereld te zijn. Een afdoend antwoord hierop kan ik nog niet geven. Daartoe zou men zich o.m. moeten verdiepen in de opvoeding en vorming van de jeugd in Toegoe door de Toegoenese volwassenen. Welke levenswaarden, principes en opvattingen worden hun bewust of onbewust bijgebracht?

Er zijn echter nu reeds drie factoren te noemen die in belangrijke mate bijdragen tot het behoud van de eigen levensstijl.

De eerste factor is, dat er zeer bewust naar wordt gestreefd de bewoners van Toegoe bijeen te houden zowel voor als na hun huwelijk en ongeacht sekse.

Dientengevolge blijft de publieke opinie over wat behoorlijk is en wat onbehoorlijk zijn uitwerking behouden.

De tweede factor is, dat de kinderen van jongsaf wordt bijgebracht niet het gedrag van personen behorende tot andere bevolkingsgroepen, na te bootsen (*Maleis-mengiru*), na te apen. In dit opzicht constateerde ik een zekere minachting voor de Dèpokkers, wier kenmerk juist zou zijn dat zij met name de Nederlandse leefwijze naäpen. Uit deze opvatting spreekt een sterk zelfbewustzijn. Men is trots op zijn eigen adat, zijn werkijver, zijn vermogen tot 12 ambachten zonder 13 ongelukken. In dit verband is van uiterst groot belang, dat de ouderen zich inspinnen om hun kennis en hun vaardigheid aan hun kinderen en ook aan van elders ingetrouwden

over te dragen. Er is een bewust nagestreefde continuïteit van tradities. De gemeentevoorgangers getroosten zich zeer veel moeite om jongere, daarvoor geschikte personen (al of niet hun eigen kinderen) het „vak” te leren. De wekelijkse bijbellezing is tevens en wellicht primair een oefenschool van gemeentevoorgangers in spe. Zij draagt dan ook het karakter van een kerkdienst in het klein.

De vaders brengen hun zonen het timmeren, metselen, tuinbouwen, etc. bij, de moeders brengen hun dochter de zo gevarieerde kookkunst bij. De leider van het krontjong-gezelschap leidt jongere krachten in dit vak op. Wanneer er ter gelegenheid van een verjaardag etc. krontjong ten gehore wordt gebracht, wisselen de jongere spelers voortdurend. De ouderen hebben overwicht op de jongeren, maar laten hun tevens niet aan hun lot over en hebben zeer veel voor hen over. Ingehuwde Papoea's hebben het metselen timmerwerk van hun schoonvader en van anderen geleerd. Wanneer er feest is, laten ook de ouderen zich niet onbetuigd; ook zij drinken een stevige borrel mee en zingen krontjong-liederen.

Zo ontstaat er een hechte belangengemeenschap en solidariteit tussen de oudere en de jongere generatie.

De derde factor is, dat de zo centraal geplaatste godsdienst zijn greep op jong en oud blijft behouden. Daar deze godsdienst, zoals reeds is uiteengezet, nauw verweven is met de gemeenschap als maatschappelijke realiteit, betekent het vasthouden aan de overgeleverde vormen van godsdienstig leven tevens, dat men zich nauw verbonden blijft gevoelen aan die gemeenschap. De vraag rijst hoe het komt, dat de traditionele vormen van godsdienstig leven, hun aantrekkingskracht hebben behouden. Deels is dit een gevolg van de sterke informele sociale sancties die aan het niet naleven van de gebruikelijke godsdienstige vormen en normen in deze kleine en hechte afzonderlijk wonende gemeenschap zijn verbonden.

Een andere reden is wellicht dat er zo weinig afstand bestaat tussen het leven van alledag en het godsdienstig leven. Het Christendom is hier nog niet verschraald tot een Zondags-Christendom dat met het leven van elke dag nauwelijks aanrakingspunten heeft. Zij werken omdat zij Christenen zijn. Zoals ik zelf kon constateren, gaat een bijbellezing zonder veel moeite over in een krontjongavond én een Kerstviering in een gezellig onderonsje.

Bovendien is iedereen daarbij betrokken, zowel kinderen als volwassenen, vrouwen evenzeer als mannen.

Op grond van de overweging dat de Toegoenese gemeenschap duidelijke tekenen vertoont zichzelf te zijn en te willen zijn, mag de verwachting worden uitgesproken, dat zij zich althans in de nabije toekomst niet zal assimileren aan andere bevolkingsgroepen. De groep van enige omvang wie zij in levensstijl nog het naast staat, is die der Indische Nederlanders. Zij voelen zich tot hen meer aangesloten dan tot de meer gesloten groep der Ambonnezen, wier houding jegens het moderne Indonesia bovendien op zijn minst ambivalent is. De kennis en beheersing van het Indische Nederlands zal ongetwijfeld snel toenemen. Het dorpshoofd achtte toekomstige huwelijken met Indische Nederlanders meer waarschijnlijk dan met Ambonnezen. Toch verzetten zich het vasthouden aan een eigen hecht dorpsverband, aan het orthodoxe Protestantse traditionele Christendom, en de grote voorliefde voor de krontjong oude stijl, die bovendien de kennis van het Maleis functioneel doet blijven, zich tegen een spoedige assimilatie. De Indische Nederlander is veel meer Westers georiënteerd en zal zich daarom in het dorpsverband van Toegoe niet thuis voelen. Wanneer hij met een Toegoenese wil trouwen zal zij hem moeten volgen en dit zal in Toegoe stellig grote weerstanden tegen het aangaan van het huwelijk oproepen. Vele Indische Nederlanders zijn R.K.; het is zeer onwaarschijnlijk dat een Toegoenees tot het R.K. geloof zal overgaan; de Indische Nederlanders die de Protestantse godsdienst belijden, voelen stellig weinig voor het Toegoenese orthodoxe Christendom. Het Protestantisme van vele Indische Nederlanders is weinig functioneel; het aantal personen onder hen dat trouw de godsdienstoefeningen bijwoont, is gering. De ouderwetse krontjong is onder de Indische Nederlanders van nu nauwelijks meer in zwang. Indien het tot een grotere aaneensluiting van Toegoenezen en Indische Nederlanders zou komen, zou dit inhouden dat de jongere Toegoenezen, zich niet meer conformeren aan vele normen, die de Toegoenese gemeenschap stelt. Dit nu is, althans op grond van de huidige situatie, zeer onwaarschijnlijk.

Men bedenke bovendien, dat er onder de Indische Nederlanders een neiging bestaat Nieuw-Guinea te verlaten, niet alleen in verband met de onzekere politieke toestand maar evenzeer terwille van de opleiding en carrière van hun kinderen. Dat de zgn. blijvers zullen blijven, is nog niet zo zeker.

Een assimilatie van de Toegoenezen aan de Papoea's is wel zeer onwaarschijnlijk. Er is een te groot verschil in „volkskarakter” en levensstijl. Er komen wel huwelijken voor met Papoea's, maar deze Papoea's assimileren zich aan de Toegoenezen en niet omgekeerd: van hen wordt verlangd zich te Toegoe te vestigen. Daar nemen zij deel aan alle activiteiten van de gemeenschap en leren zij een ambacht. Zij worden door de gemeenschap als bijwoners geaccepteerd op dezelfde voet als b.v. Ambonnezen. Een discriminerende houding wordt jegens hen stellig niet aangenomen. Zij horen erbij, mits zij werkelijk hun best doen om zich te houden aan de normen die de gemeenschap stelt.

Juist omdat van de trouwende Papoea's wordt verwacht, dat zij zich conformeren aan de Toegoenese gemeenschap, is de animo onder de Papoea's om deel uit te maken van de Toegoenese gemeenschap niet groot en zijn de weinige Papoea's die er wél toe overgaan van een speciaal kaliber. Het zijn de volgende:

1. Selima Samai, dochter van een Papoea-predikant, spreekt Nederlands, is onderwijzeres geweest, is de eigen dorps sfeer dus ontgroeid. Zij is gehuwd met Rosia Quiko, chauffeur bij de Oranje-garage. Zij is 22 jaar oud, gaat Westers en zeer smaakvol gekleed. Ook de inrichting van hun huis getuigt van een Westerse oriëntatie. Voor haar behoefde geen huwelijks gift betaald te worden.
2. Petrus Warwar, afkomstig van Australisch-Nieuw-Guinea, als klein kind geadopteerd te Arso; is daar niet volledig geaccepteerd en mede daarom naar Hollandia vertrokken; was chauffeur van de toenmalige Gouverneur dr. J. van Baal; ontmoette daar een Toegoenese, veel oudere weduwe, die als kokkin bij de Gouverneur werkzaam was; huwde haar. Is werkzaam als chauffeur.
3. Justus Satia, een Seroeier, vóór zijn huwelijk politiemann; maakte kennis met een Toegoenese die als huisbediende in Noordwijk werkzaam was. Na zijn huwelijk met haar nam hij al spoedig ontslag uit de dienst, omdat het zijn vrouw in de politiekazerne niet beviel en zij niet tevreden was met het salaris dat hij verdiende; leerde in Toegoe het metselwerk en verdient nu f 300 à f 400 per maand.
4. Andrias Samberbori van Waropen; maakte kennis met zijn huidige Toegoenese vrouw toen zij werkzaam was in het huis

van een Commissaris van Politie en hij deel uitmaakte van de Gouvernementsmarine. Is motorist. Woont elders, en wel in de stadswijk Hamadi.

Het is uit deze opsomming duidelijk, dat het in alle vier gevallen Papoea's betreft die in het moderne leven zijn opgenomen en hun eigen dorp ontgroeid zijn. Aan de drie mannen zijn vaardigheden als timmeren en metselen bijgebracht, terwijl Selima de Indische kookkunst van haar schoonmoeder leert. Allen wensen deel te blijven uitmaken van de Toegoenese gemeenschap, misschien met uitzondering van de Seroeier. Deze overweegt naar Seroei terug te keren, maar zijn vrouw voelt er niets voor.

Hoewel de persoonlijke verhoudingen met Papoea's die niet tot de Toegoenese gemeenschap zijn toegetreden, blijkens van beide partijen ontvangen inlichtingen goed te noemen zijn, is een grote mate van toenadering jegens elkaar niet te verwachten. Tot een regelmatige uitwisseling van vrouwen zal het stellig niet komen. De Toegoenezen blijven zich als gemeenschap afzonderen, hoe goede persoonlijke relaties zij eventueel met Papoea's ook mogen hebben. Hun zelfbewustzijn en gevoel van eigen waarde is te groot dan dat zij naast de Papoea zullen gaan staan. Zij willen de Papoea stellig van dienst zijn, maar vanuit hun eigen gemeenschap en als leermeesters.

Allerlei uitlatingen illustreren deze houding:

„De Papoea's zijn nog geen goede Christenen, want zij werken niet hard en lang genoeg”.

„Als de baas komt wil hij werken, anders niet”.

„Zij kunnen niet zonder leiding en toezicht werken”.

Van Biakkers die vlakbij hun nederzetting wonen, de kerkdiensten wel eens bezoeken en tijdens feestelijke gelegenheden gastvrij worden onthaald, werd gezegd: „Zij komen telkens om van alles en nog wat te vragen. Wij geven, zij brutaal”. De oude Tomasouw te Berg en Dal die zich zeer veel moeite heeft getroost om de daar woonachtige Nimboranners op geestelijk en stoffelijk terrein iets bij te brengen, slaakte over hun prestaties in de tuinbouw de verzuchting: „Het hielp niets, zij houden hun tuinen niet schoon en bestrijden de agaatslakken onvoldoende; zij hebben hun tuinen naast de mijne, en omdat zij er zo weinig aan doen, zit mijn tuin nu ook vol agaatslakken. Je kunt de Papoea's niet als burens naast je eigen tuin hebben”.

Ook zei hij: „Ze blijven maar schulden maken bij de Chinese toko's, hoe je ze ook waarschuwt het niet te doen”.

De Toegoenezen zijn in hoge mate gegriefd over de onwil van de bewoners van Kaju Pulau om hun meer tuingronden toe te kennen en hun toe te staan te vissen in de baai. Er zijn zelfs Toegoenezen tijdens het vissen weggejaagd.

De grond waarop Toegoe gevestigd is, is aanvankelijk door Kaju Pulau in bruikleen afgestaan tegen een — symbolische — vergoeding van f 5,— per zes maanden.

Spoedig echter zijn deze gronden in Gouvernementshanden overgegaan als deel van het stadsareaal. Uitbreiding van het tuinareaal ter plaatse is ten gevolge van de minder goede kwaliteiten van de grond weinig rendabel.

Het contact met de Papoea's beperkt zich buiten schoolverband en werkkring voornamelijk tot commerciële transacties (groente en vruchten tegen vis of geld), tot de godsdienstoefeningen en feestelijke gelegenheden, zoals een bruiloft en de viering van Kerstfeest en Nieuwjaar.

De Toegoenezen erkennen volledig het recht van de Papoea's op zelfbeschikking en zijn stellig bereid mee te werken aan de vooruitgang van Nieuw-Guinea. Zij vragen zich echter met enige beduchtheid af of er onder de Papoea's al voldoende capabele, ijverige en betrouwbare lieden zijn die dit land tot grotere welvaart kunnen brengen.

De bovengeschetste houding van de Toegoenezen jegens Indische Nederlanders en Papoea's, hun maatschappelijke positie en hun afzonderlijke levenswijze doen mij met grote stelligheid vermoeden dat er in het Nieuw-Guinea van de nabije toekomst slechts één plaats voor hen overblijft, t.w. die van een op zichzelf staande minderheidsgroep. De Toegoenezen beseffen dat zelf ter dege. Nu is hun grote vrees, dat in de toekomst de goede relaties die zij thans hebben met de Papoea's met wie zij in aanraking komen, in hun tegendeel zullen omslaan.

Men vreest een herhaling van de bittere ervaringen met de omwonende Islamietische en andere Indonesiërs op Java. Deze waren jaloers op hun welvaart en konden hun verknochtheid aan het Nederlandse gezag niet verdragen. Zij meenden bovendien dat in het toenmalige Nederlands-Indië de Toegoenezen boven hen werden voorgetrokken.

Nu reeds zijn er onder bij Toegoe wonende Biakkers stemmen

opgegaan die duidelijk een jalouzie jegens de Toegoenezen demonstrenen: „Jullie Toegoenezen zijn arm en berooid in ons land aangekomen en bent hier rijk geworden. Wij zijn echter nòg slechts arme mensen”. Deze klacht is ook reeds tegen de Toegoenezen zelf uitgesproken. Zij vrezen straks wanneer de Nederlanders het gezag aan de Papoea's hebben overgedragen, gedwarsboomd te zullen worden.

„De Papoea's zullen de betrekkingen opeisen, die wij thans vervullen”. „Zij zullen geen grond meer willen afstaan”.

Vele Toegoenezen hebben op zichzelf niet het minste bezwaar om in Nieuw-Guinea te blijven en zijn ook niet gekant tegen het aanvaarden van een Nieuw-Guinees staatsburgerschap, mits hun rechtspositie en rechtszekerheid als minderheid, die zich niet assimileren wil of kan aan andere bevolkingsgroepen, wordt gewaarborgd. Zij zijn niet helemaal gerust over de werkelijke waarde van de te geven garanties en zouden het liefst onder het Nederlandse gezag blijven. Om het met de woorden van één van hun leiders te zeggen: „Zij (de Papoea's) kunnen niet zonder leiding en toezicht werken. Zij zijn economisch zwak. Indien het straks economisch mis gaat, lopen wij de kans lastig gevallen te worden. Wij blijven daarom liever aan de veilige kant en wensen het Nederlandschap”. Het verkrijgen van het Nederlandschap wordt dus gezien als een garantie tegen een onzekere toekomst.

SUMMARY

The Tugunese community in Hollandia

The Tugunese community settled in Hollandia in Februari, 1950. It consisted of 26 families who had to leave their residence Tugu near Djakarta owing to the hostility of the Indonesians.

The heterogeneous descent of the Tugunese and their fusion with members of other populations groups never hampered the creation of a strong community spirit and a very distinctive pattern of life.

The Tugunese maintain an open, obliging but reserved attitude towards the outside world. Their way of living is governed by two closely intertwined fundamental factors: a particular kind of Protestantism and a kind of East Indian-Indonesian adat.

This typical Protestantism, deeply-rooted in history, has become an integral part of the Tugunese community.

Religious service is considered to be a matter of course, a social obligation.

The second fundamental factor is of East Indian-Indonesian nature, which is found back in all kinds of customs.

The Tugunese feel confirmed Dutchmen is constitutional respect.

Indonesian nationalism seems to have left them untouched; they never liked politics anyway.

Though western influences on the Tugunese community increased the Tugunese are and remain a group to themselves and, as a group, retain their individuality. Assimilation with other population groups is not to be expected in the near future.

Their attitude towards the Papuans is benevolent, but their self-esteem is too great for them to take their place side by side with the Papuans. They fully acknowledge the Papuans' right of self-determination and are quite willing to further the progress in New Guinea.

They don't feel confident, however, about the real value of guarantees with regard to legal security and their legal position. For this reason Dutch nationality is considered a guarantee against an uncertain future.